

BUITEN

21^E JAARGANG N^O. 13.

ZATERDAG 26 MAART 1927.

Foto P. Vasconi, Cernobbio.

DE TUINEN VAN HET COMO-MEER. BLOEIENDE AGAVE TE CERNOBBIO.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

DE SCHAT DER INCA'S, DOOR H. B. MARRIOTT WATSON (13)	BLZ. 146
WAAR ZAGEN ONZE DICHTERS HET LEVENSLICHT? (SLOT), DOOR MR. C. BAKE	BLZ. 147
DE TUIJNEN AAN HET COMOMEER IN DEN ZOMER (GEÏLL.), DOOR TINE COOL (SLOT)	BLZ. 145, 148—149
DE GROOTE LIJSTER (GEÏLLUSTREERD), DOOR T.	BLZ. 150
BEETHOVEN EN DE NATUUR (GEÏLLUSTREERD), DOOR A. W. FRANCKEN	BLZ. 150—151
COEVORDEN (GEÏLLUSTREERD), DOOR P. W. J. VAN DEN BERG	BLZ. 152—155
DE ZOMER-GAST, UIT HET DUIJSCH VAN GRETE MASSÉ (vertaald door PHIL)	BLZ. 154
HEERSCHERS VAN FERRARA (GEÏLLUSTREERD), DOOR KAZIMIERZ CHLEDOWSKI (8)	BLZ. 156

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

DE SCHAT DER INCA'S

DOOR

13) H. B. MARRIOTT WATSON.

„E N de man wiens gezicht gij gezien hebt?” vroeg ik heesch.

Zij wendde zich af en zei niets.
„Waarom vertelt u mij dat?” vroeg ik toornig.
„Alleen uit de aardigheid of om recht te doen?”

„Geen van beide”, zei ze. „Ik weet niet waarom. Misschien omdat ik niet zeker ben van mijn zaak”.

„U dacht, dat wij den man gedood hebben?” vroeg ik.
„Ik had alle reden om het te gelooven”, antwoordde zij.
„Hij heeft mij zijn geschiedenis verteld”.

Tal van gedachten en gevoelens drongen zich aan mij op. Dat was dus de verklaring van Coop's verdwijning. Het was dus heelemaal niet Houston's schuld.

„U verwacht, dat ik mij verdedigen zal?” vroeg ik uitdagend.

„Daar heb ik geen oogenblik aan gedacht. Hoe zoudt u u kunnen verdedigen? Neen; ik geloof, dat ik u alleen een kans wilde geven. Zelfs de misdadiger moet zijn kans hebben. Daarom heb ik u dat verteld van de Indianen”.

„Ik begrijp u niet”, zei ik dof. „Wat gaan mij de Indianen aan. De man is dood —”

„De man heeft Arequipa levend bereikt”, viel zij mij in de rede. „Hij heeft mij zijn geschiedenis verteld en ook waarom u gezocht wordt. Hij wilde terugkeeren en de autoriteiten op de hoogte stellen. Hij wilde zijn plicht doen vóór hij stierf”.

Ik keek haar verbaasd aan. „Welk verhaal heeft hij u opgedischt?” vroeg ik rustig.

Zij aarzde niet; zij scheen nu besloten te hebben de volle waarheid te zeggen. — „Hij heeft mij verteld wat gij misdaan hebt, hoe hij u vervolgde en hoe gij u gewroken hebt. Hij was vastbesloten u aan de gerechtigheid over te leveren, als hij in leven bleef”. — Zij keek mij strak aan. — „Daarom achtte ik het mijn plicht u op de hoogte te brengen”.

„Ik zou wel gaarne willen weten”, zei ik, haar nauwkeurig gadeslaande, „in hoeverre u bij dezen misdadiger genade voor recht wilt laten gelden. U hebt mij verteld dat u mij op de

hoogte woudt stellen — waarvan? Ik weet nu, dat u dien man, Coop, door uw bedienden naar Arequipa hebt laten brengen. Is dat alles wat u mij vertellen wilt?”

Coop had ons dood bedreigd. Hij bedreigde ons opnieuw door zijn herrijzenis.

„Wat mag ik weten?” vroeg ik dringend.

„De man, Coop, heeft de autoriteiten op de hoogte gebracht”, zei ze. „Er wordt een gewapende expeditie uitgezonden om u te vervolgen”.

Ik had neiging om in lachen uit te barsten; zoo gek was de ironie van het heele geval. Wij waren bevreesd geweest voor Coop, maar voor een dooden Coop, voor den geest van Coop, die boosaardig hen omzweefde, die hem in de wildernis had den achtergelaten om daar te sterven. Geen oogenblik hadden wij aan zoo iets gedacht, aan een levenden Coop, aan een Coop die op zijn ziekbed zou blijven leven en liegen om ons te dwarsboomen. De autoriteiten! Een gewapende expeditie! Ik had het kunnen uitbrullen van 't lachen.

„Dank u”, zei ik alleen maar. „Nu weten wij hoe wij staan. U hebt mij dus een levenskans gegeven, zoo te zeggen?”

„Ik vond, dat u weten moest wat u boven het hoofd hangt”, zei ze koeltjes.

„Het is heel vriendelijk van u”, zei ik ernstig. „Ik ben er u zeer dankbaar voor. U hebt mij zoeven het leven gered op den rotsrand. Nu zoudt u mijn reputatie willen redden.”

„Het leven gered!” riep zij verschrikt uit.

„Ja, wist u dat niet?” vroeg ik. „Zonder de lasso zou ik het zeker verloren hebben. Ik begrijp niet waar die bediende van u de kunst geleerd heeft. De Indianen hier kennen het gebruik van de lasso niet”.

Zij antwoordde daar niet op, maar vroeg: „Hoe kwam u daar op die rots?”

Houston's hatelijke gestalte doemde voor mij op en ik wist dat ik met hem steeds rekening zou moeten houden.

„Herinnert gij u dat wankele stuk gesteente voor den ingang van uw tent?” vroeg ik langzaam.

„Ja”, knikte zij en onze oogen ontmoetten elkaar. „Wist u dat?”

„Ik geloof 't wel. Ik vermoedde het in ieder geval. En dan te denken dat ik er evenzoo in zou loopen! Waarachtig, ik verdiende wat mij overkomen is”.

„Evenzoo! wat bedoelt u daarmee?” riep zij heftig uit.

Ik wees naar boven. „Een week stuk grond, verrot, ondergraven. Een goed verstaander heeft een half woord noodig, niet waar?”

Zij hijgde diep. „U bedoelt dat de grond er onder was weggegraven, dat het een val was — even — als —”

„Jawel”, zei ik. „Vandaag is de dag waarop wij onverbloemd de waarheid zeggen”.

„Maar die man — wat wou hij — waarom wilde hij —”

„Hij heeft zijn redenen”, zei ik. „Redenen die ook voor u golden. Ik geloof, dat hij het niet op uw leven gemunt had, maar — een gebroken arm —”

Zij lachte minachtend. „En u?” vroeg zij ten slotte.

„Dat was heel wat anders”, en toen zwegen wij.

Plotseling voegde ik er aan toe: „En dan nog Cassilis”.

„Juist”, zei ze opgewonden. „Wat kunnen wij doen?”

NEGENDE HOOFDSTUK.

WAT GEBEURDE BIJ HET LICHT DER STERREN.

Het werd langzamerhand donker en nog wist ik niets van haar eigen gevoelens. De mijne jegens haar hadden al mijn gedachten in beslag genomen.

„U vraagt mij wat wij kunnen doen, nu alles reeds gedaan is”.

„Neen”, antwoordde zij, rustiger. „U staat tusschen twee vuren, maar nog is niet alles verloren. Eenerzijds dreigen u de autoriteiten, anderzijds die man, Houston. De vraag is nu: welk gevaar is het grootste?”

„Stelt u belang in mijn gevaarlijken toestand?” vroeg ik zachtjes.

„Als ik dat niet deed, zou ik nu niet hier zijn”, antwoordde zij bitter. „Gek genoeg van mij”.

„U kunt medelijden gevoelen en toch niet in mij vertrouwen. Het is mooi van u”, zei ik. „Slechts een vrouw kan zoo edelmoedig zijn. U gelooft, dat wij schuldig zijn en toch wilt u ons helpen”.

„Maar dien man niet!” riep zij uit.

„Dan”, zei ik triomfantelijk. „twijfelt u aan onze schuld”. Zij schudde het hoofd. „Ik wilde dat ik dat doen kon”.

„U doet het!” verklaarde ik opgewonden. „En u hebt gelijk. Wat Coop u ook verteld mag hebben, hij heeft gelogen. Wij zijn geen boosdoeners en hij is niets minder dan een man der wet”.

„Maar hij was gewond — en stervende achtergelaten —”
Zij keek mij aan en sloeg de oogen neer.

„Hij is gewond in eerlijken strijd. Hij dwong ons er toe, en noch Cassilis, noch ik hebben hem die wonde toegebracht”.

„Daarvan was ik overtuigd”, riep zij uit.

„Jawel, maar er is nog iets ergers gebeurd”, zei ik vol schaamte. „Toen u ons zaagt, zochten wij naar hem. Hij was onze tegenstander geweest, een lastige tegenstander. Hij had geen recht om te zijn waar hij was, om ons te bespieden. Kijk, wij zijn schatzoekers en zijn op het spoor of gelooven dit — van een grooten schat. Die man achtervolgde ons. Hij had er het recht niet toe. In deze wildernis geldt slechts één wet: Macht is recht”.

„Jawel, dat zie ik volkomen in”, gaf zij haastig toe.

„Wij vonden hem ziek, gewond. Wij lieten hem liggen”.

Er volgde een oogenblik van stilte. Toen vervolgde ik:

„Het dient nergens toe u te vertellen, dat Cassilis en ik er later spijt van hadden en 's nachts terugkeerden; toen was hij verdwenen”.

„Ja”, antwoordde zij, diep ademhalend. „Ik had hem gevonden”. En toen voegde zij er in zichzelf aan toe: „U bent teruggegaan”.

„Maar nu”, zei ik, „moet u mij toestaan u op den goeden weg te brengen. De nacht valt in”.

„U moet met mij teruggaan naar mijn kamp”, antwoordde zij opgewonden. „Manuel kent den weg. U kunt niet naar Houston terugkeeren”.

„Ik moet naar Cassilis terugkeeren”, zei ik.

„Cassilis — juist. Freda —” Zij zweeg.

„Weet Mrs. Chester er van?”

„Freda weet alles, maar zij geloofde niet — tenminste niet nadat — nu gelooft zij het niet”.

„En u?” vroeg ik zachtjes.

„Ik heb het, meen ik, nooit recht geloofd”, zei ze langzaam. „Maar later meende ik te begrijpen. Als ik mij in één opzicht vergist had, kon ik mij ook in andere opzichten vergist hebben. Ik ben niet hardvochtig, slechts onwetend”.

„U bent goddelijk genadig”, zei ik.

„Ik heb u verraden aan Coop en uw vijanden”, riep zij woest uit. „Zij zullen u achtervolgen. U moet met mij teruggaan”.

Ik schudde glimlachend het hoofd. „U weet, dat ik dat niet kan”.

„Neen, dat kunt u ook niet. U moet uw vriend zoeken. Als het eens te laat zou zijn! Waarom — vreest hij u, zooals hij Coop vreesde?”

„Later zal ik u alles vertellen. Nu moet ik Cassilis vinden. Ik moet u den weg wijzen. Waar is uw kamp?”

„U behoeft voor mij geen moeite te doen. Manuel is bij mij. Ik ben niet bang”.

„Dat had ik ook nooit van u gedacht. Ik kan mij u niet bang voorstellen”.

„Niet? Ik wel. Ik ben al bang geweest”.

„Miss Varley, ik ben u innig dankbaar. En al zou u het niet denken, ik hecht heel veel waarde aan uw meening over mij. Er ligt mij veel aan gelegen, dat u goed over mij denkt. Geloof u mij, ik ben geen boosdoener. U weet het ergste van mij”.

„Ik werp mij niet tot andermans rechter op”, zei ze. „Denkt u om 's Hemels wil niet, dat ik een bekrompen, zelfvoldaan schepsel ben.”

„Ik vind u de goedheid in eigen persoon. Vaarwel”.

Ik stak haar de hand toe. De duisternis viel in en ik had werk te doen. Zou ik haar ooit weerzien? Zij had nog nooit mijn hand aangeraakt. Nu deed zij het en ik voelde een trilling door mijn hart.

„Dank u”, zei ik. „En nu op zoek naar Cassilis!”

Mijn weg leidde omhoog en ik keek haar eenige oogenblikken na. Toen ik den heuvel bestegen had, was het bijna heelemaal donker. De koude was intens, de sterren schenen; ik zag zwarte spitsen, die zich tegen den hemel afteekenden. Ergens achter gindsch ravijn waren Cassilis en Diego verdwenen. Ik herinnerde mij hoe ik de muilezels langs het smalle pad had zien loopen. Ik daalde in de kloof neer en duisternis omhulde mij.

Ik had geen bepaald plan. Mijn eenig idee was, dat ik Cas-

silis moest waarschuwen voor Houston's verraad. Blijkbaar had Houston ons niet langer noodig. Hij was door ons achter Raymond's geheim gekomen en had ons noodgedwongen tot zijn deelgenooten en reismakkers gemaakt. Daardoor verzekerde hij zich van ons stilzwijgen en voorkwam, dat een concurrerende expeditie voor hetzelfde doel werd uitgerust. Nu hij dit zoo dicht genaderd was, waren wij lastposten geworden, die hij hoe eer hoe liever kwijt wilde zijn.

Ik twijfelde geen oogenblik aan zijn macht over de Indianen en ik beschouwde vooral Diego, den halfbloed, als een doortrapten schurk.

Toen ik den top van den heuvel had bereikt, liep ik in volslagen duisternis, maar toch nog in staat de opstekende rotsen te onderscheiden. Hier was noch beweging, noch geluid, behalve het klateren van een verborgen stroompje. Ik volgde dit stroom-af en liep geruischloos voort.

Even later bleef ik plotseling stilstaan, want bij het licht der sterren zag ik vóór mij iets bewegen. Ik bleef onbeweeglijk staan.

Voorzooover ik zien kon, was het een man, die bij een hoop steenen stond te werken, maar wat hij deed kon ik niet zien. Toen zag ik, dat de steenhoop steeds kleiner werd. Telkens wierp hij steenen weg en keek naar beneden; blijkbaar niet voldaan, gooide hij dan weer steenen weg. Daar de man geheel opging in zijn werk en het klateren van het water het geluid van mijn voetstappen verdoofde, waagde ik het dichtbij te komen. Er was iets bekends in de gestalte van den werker. Houston was het niet; plotseling wist ik het: 't was Diego, de halfbloed, die daar zoo haastig, in het verborgene, werkte.

Ik voelde een vreeslijken angst in mij opstijgen toen het tot mij doordrong wat die steenen beteekenden: zij vormden een grafheuvel. Wat lag daaronder — een schat?

Plotseling hield Diego met zijn werk op en deinsde achteruit. Toen klonk een ontzettende gil en rende hij hard weg. Uit den steenhoop rees iets op, iets donkers, geheimzinnigs en onherkenbaars. Was het een dier? Mijn hart klopte luid. Toen zag ik het duidelijker zich afteekenen tegen het flauwe licht. Het kroop en waggelde, maar ik wist wat het was.

„Cassilis!” riep ik, maar mijn stem klonk zwak en dun. Diego vluchtte zoo snel hij kon, een zwarte, steeds kleiner wordende schaduw. Ik liep snel vooruit.

„Cassilis!” riep ik weer. De gestalte scheen het hoofd om te wenden, en liep toen ongelooflijk snel voor zulk een krom, gebogen lichaam.

Zij liep langs den rotsigen oever van den stroom.

Weer riep ik „Cassilis!” en rende hem achterna. Het was Cassilis, die uit dit rotsgraf was opgerezen! Ik liep haastig, maar het ongelukkige wezen vóór mij liep sneller, alsof de angst achter hem zat. Toch naderde ik den vluchtende. Toen verdween hij voor mijn oogen. De heuvel eindigde plotseling en ik stond voor een afgrond.

(Wordt vervolgd).

Waar zagen onze dichters het levenslicht?

(Slot).

In Leiden stond de wieg van J. P. Hasebroek (1812). ☞ 's Gravenhage is de geboorteplaats van C. Huygens (1596), van A. Beeloo (1798), van S. J. van den Bergh (1814), van J. J. L. ten Kate (1819), en van P. A. M. Boele van Hensbroek (1853). Ook stond daar de bakermat van Bilderdijks tweede vrouw Katharina Wilhelmina Schweickhardt (1776). In Rotterdam zijn Heiman Dullaert (1636), Pieter Nieuwland (1764), H. Tollens Czn. (1780), en E. Laurillard (1830) geboren; in Gorinchem D. R. Camphuysen (1586); in Abtswoude H. K. Poot (1689); in Vlaardingen Arnold Hoogvliet (1687), de dichter van *Abraham de Aartsvader*. ☞ Wat Zeeland betreft, in Brouwershaven aanschouwde Jacob Cats (1577), in Vlissingen Elisabeth Bekker (1738) en Jacobus Bellamy (1757) het levenslicht. ☞ En wat de oostelijke provinciën aangaat, Zwolle is de geboorteplaats van Potgieter (1808), Tubbergen die van Schaepman (1844), Hoewelaken die van J. J. L. Goeverneur (1809), en Gendringen die van A. C. W. Staring (1767). ☞ In Groningen stond de wieg van R. Bennink Jansonius (1817), en in Leeuwarden de bakermat van Willem van Haren (1710), Onno Zwier van Haren (1713) en F. Haverschmidt (1835). ☞ En welk Nederlander zou niet weten, dat Vondel in Keulen geboren is? . . .

MR. C. BAKE.

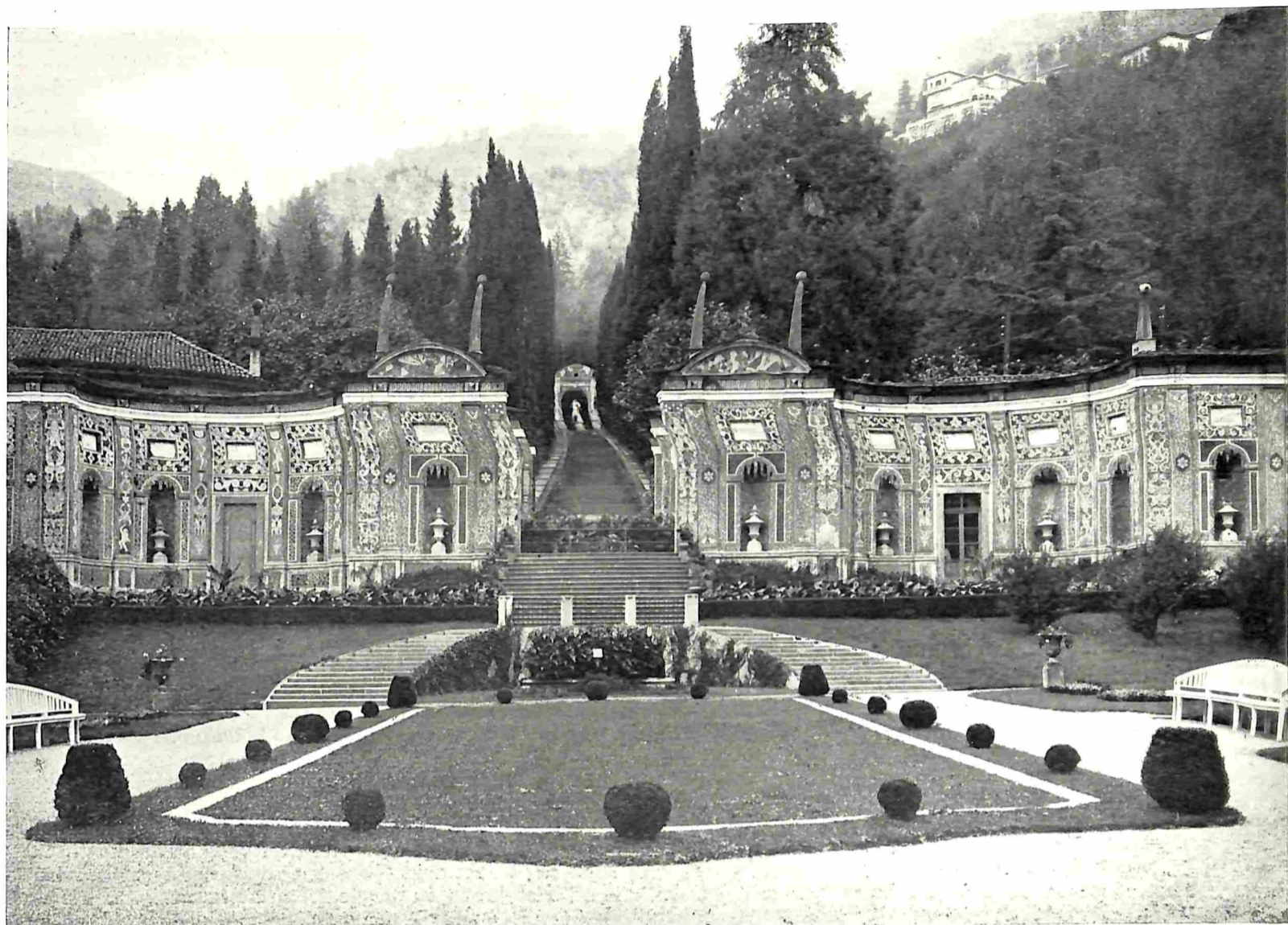

Foto P. Vasconi, Cernobbio.

„LA CASCADE D'HERCULE" VAN DE VILLA D'ESTE TE CERNOBBIO.

De tuinen aan het Comomeer in den Zomer.

(Slot.)

DIET is het bezwaar van andere klimplanten, bij palmen gebruikt, iets waar men niet kieskeurig mee is: dat het karakter van den palm wordt weggenomen. De *Jubaea spectabilis* is een palmsoort waarbij men het wel laat een pronk aan te brengen; zwaar staat hij op den grond, met eerst geheel gaven gladden stam, om dan hooger op in rhythmisch aan en in elkander sluiten de overgebleven stukken oude bladscheeden te bewaren als een versierende kraag, een kapiteel, waarop de bladeren zich verheffen. De Villa Serbelloni is trotsch op enkele van deze palmen die 200 jaar oud zijn, maar indrukwekkender is daar de *Querques robur* uit de 12de eeuw. Absoluut onbeschadigd, op de uiterste grens van het hoogste bordes bij het huis staande, zijn zware armen over de balustrade brengend en omhoog houdend, vormen de takken met het keurige bladerdek van precies gelijke blaadjes, coulissen en een omlijsting voor het mooiste uitzicht dat in deze streek te vinden is. Want men overziet hier van zeer hoog twee armen van het meer, die van Lecco en die van Como, en tusschen deze in het rijke, zonnige, glooiende land van La Brianza, waar de Villa Serbelloni de beëindigster van is, als het ware op een schier-eiland gelegen. Men ziet de in terrassen aangelegde tuinen van de Villa beneden zich; den oprit in groote slingers de hoogte overwinnen tusschen wijngaarden met sappig gras, maïsveldjes en olijfwilgen door; men ziet de huizen van de groote tuinen, de Villa Guiglia o.a., men weet het kleine kwekerijtje achter de Villa Melzi. Dit uitzicht is de clou van de Villa Serbelloni, die verder misschien veel van haar waarde heeft verloren omdat zij nu als hotel wordt geëxploiteerd; zoo is de parterre de broderie, op oude foto's nog zichtbaar, verdwenen en heeft plaats gemaakt voor aarbezie-bedden. Even willen wij terug komen op de „orticulture" zoeeven genoemd, het kwekerijtje, zóó klein, dat men het in Holland niet zou aankijken en waar toch mannetje aan mannetje in potten, de boomen en heesters zijn gezet die wij als uitgegroeide exemplaren zoo overal bewonderen. In de schaduw van hooge boomen

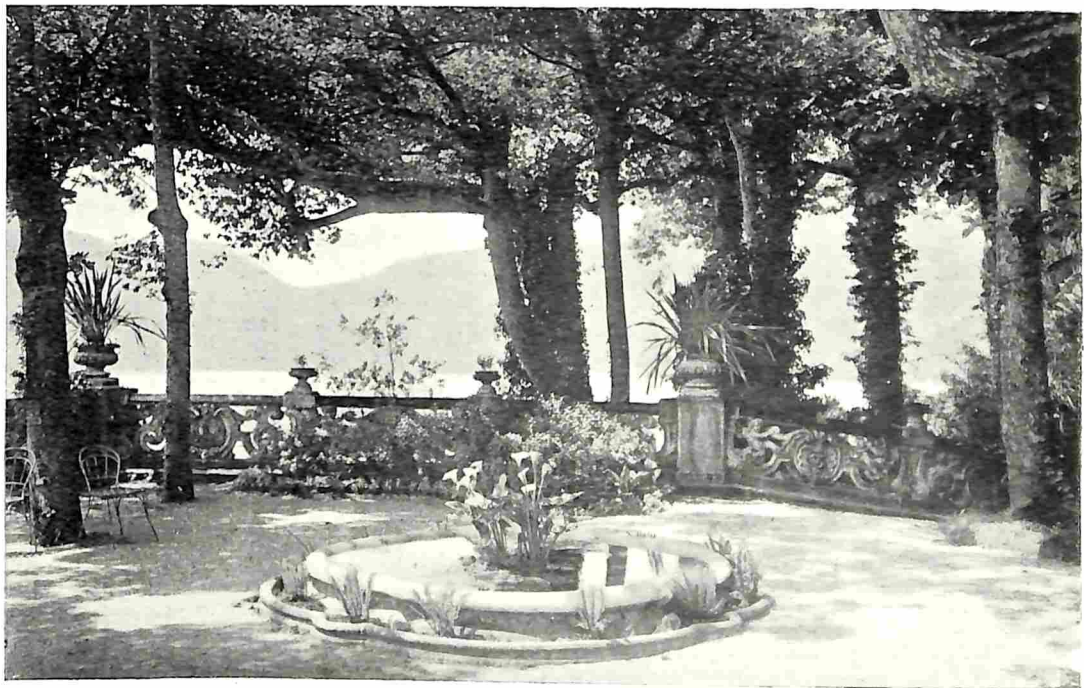
staan ze daar, mager en schichtig de Cypressen van 1 Meter; Mimosa in soorten, teertjes en als Japansche miniatuurboompjes; bruinbladige Beuken, Oleanders, Camelia's, Hibiscus, van alles een paar maar, primitief en schijnbaar onverzorgd. De buitens schijnen onderling wel elkaar uit hun voorraden te geven, maar evenals bij ons is de tijd van den tuinbaas beperkt, weinig personeel staat hem ten dienste en dikwijls moet mee worden gegaan met de vreemdelingen die komen kijken, wel is waar een bron van verdienste, maar toch een tijdroovend werk. Sommige buitens, zooals de Villa Melzi, zijn dan ook slechts op bepaalde dagen open. Buiten de grootere buitens ontmoet men telkens langs den weg die men gaat of aan den oever waar men voorbij vaart, wél onderhouden tuinen, die vaak in het bezit van Engelschen zijn wat dan ook wel te zien is; niet zoozeer aan bloemenweelde in borders verwerkt, die vindt men er niet, maar aan een steenen pad, een bassin met Japansche acer's bij de hoeken, aan goed onderhouden lawns. De Milaneezen komen er 's zomers hun verblijven bezoeken, terwijl er ook enkele tuinen alleen in het voorjaar worden gebruikt, den schoonsten tijd aan dit meer. In Bolvedro liggen twee van deze tuinen naast elkander, de gevels van de huizen dicht en gesloten, de tuinen verwaarloosd; de eene heeft een grooten voortuin met een parterre en is in het bezit van Conte Sola, de ander heeft een tusschen muurtjes gaanden grastrappen-opgang van ontroerende eenvoud. Wars van elken praal, direct in contact met de eigen, het landschap vertrouwd boomen, de olijfwilg, de cypressen, de moerbeien en de wijnstok, is het een stil verwijt aan de pronkzucht van zoomenigen tuin. Het huis zelf, zeer hoog gelegen, heeft den ommuurden voortuin van den neergang tot den weg gescheiden door een hoog hek tusschen steenen pijlers gevat; een hieraan gelijk hek geeft beneden toegang tot den weg. Men heeft dus het huis met den tuin en den trappengang als voorbereider van den tuin. In de Villa Guiglia is dit zelfde gegeven uitgewerkt, maar het gaat over zoo'n grooten

afstand, dat men bij het bestijgen der trappen van S. Giovanni alleen heeft te genieten van het prachtig berggezicht, waar de breede opgang tusschen de cypressen naar toe schijnt te leiden. Terwijl eerst als men geheel boven is gekomen, de even zoo breede grasweg, met het pad ter linker zijde, heel in de verte aan den horizont den gevel van het paleis doet zichtbaar worden. ¶ Hier, in 'dit veel kleiner gegeven, is het absoluut bij elkander behooren. In allen eenvoud ligt wat de ware meesterhand ver-raadt, want geen storende fout is in den opzet aan te wijzen; de trappenopgang is juist bepaald, de lengte en de breedte; de plaats van het huis en den tuin is goed gevonden en het geheel een stille bede om het zoete land, de bergen en het blauwe meer ter wille te wezen. ¶ Van Lenno uit is met een bootje de Punta Balbianello te bereiken, iets waarvan men gaarne gebruik maakt. Dat men den gondelier toch zegge langzaam te roeien, want te gauw is het naderen en de aankomst van zoo groote bekoring achter den rug. Hoe prachtig is de trappen-opgang, de rijke balustrade en het begroeten van de drie beelden. Wat missen wij in onze Hollandsche tuinen het beeldhouwwerk; hoe gemakkelijk aanvaardden wij als een vanzelf sprekend iets het medeleven van het in marmer uitgezegde in deze en andere omgeving, hoe vertrouwd is het ons, hoe vertrouwd is het den planten, de zon, de schaduw; hoe verrijkt en verinnigt het. ¶ Aan den voet van oude Platanen is de eigenlijke ingang en dicht onder hun kroon, bij een aller-liefst bordes met klein bassin, de entrée van het huis. Want hoog op de rotsen zijn de niet groote tuinen gelegen en is het gebouw met de twee open wanden, dat schitterende uitzichten biedt. ¶ De aanleg van de tuinen zelf, aan het Comomeer, biedt ons, die veel gezien hebben op dit gebied, geen groote emoties, al geven zij wel de verfrissing door den vreemden plantengroei, het oplossen van tuinen op berghellingen, de atmosfeer van de bergen en het aanwezige bijzondere meer. Men vindt er echter geen Versailles, geen St. Cloux, geen Melun, geen Hampton Court of grootsche andere Engelsche buitens; toch is er een aanleg die wel een zeer bijzonder gedeelte bergt en dat is in de Villa d'Este te Cernobbio. Deze belooft wat zeker andere, zuidelijker gelegen oud-Italiaansche tuinen ons later bij een bezoek zullen schenken: de royaliteit in den aanleg en het gebruik van het water. De Villa d'Este, helaas ook al in handen van een hotel-exploitatie, geeft niet direct het bijzondere te zien; eerst terzijde van het gebouw onder den grooten Plataan, niet zoover van het meer dat lager ligt, heeft men het gezicht op het geheel. ¶ Wat er dan is? Er is op den voorgrond een groot grasveld, versierd met smalle banden van witte steentjes en Buxusbollen. Daarom heen gaat een breed pad dat fel in het zonlicht te branden ligt, maar feller nog straalt de rijk versierde blanke muur terug, zóó dat men schier niet naderen durft en zich verwondert dat de Can-na's op het bordes aan den voet van den muur niet verbranden, maar daarentegen kleurig staan. ¶ Toch zal men straks de trappen bestijgen om nader het mozaiek-werk, in den wand aangebracht en de vazen in de nissen te bekijken, en dan zal men ontdekken dat de middenhoofd-trap brengt naar, wat deze muur gedeeltelijk onzichtbaar houdt, een kleinen binnenhof, door de zelfde soort versierde muren, cirkelvormig omsloten. ¶ Na al deze schittering ziet men dan glooiend een breede, rustige grasbaan omhoog gaan tusschen lage muren, waarover het water gaat en aan weerszijden de paden die met lage treden stijgen naar waar ver aan het eind, onder een koepel, een blank beeld zich verheft. Hooge, ernstige cypressen markeeren dezen opgang, „Cascade d'Hercule” genaamd, en geven haar het zeer bijzondere, geven ook de rust en temperen het te drukke van den versierden muur. ¶ Hier is een koninklijk uitgevoerde gedachte, men heeft niet tevreden willen zijn met den voorgrond en den muur, men heeft geweten dat men een berghelling rijk was en water. Men heeft gezien dat er een mogelijkheid was om de verruiming te geven door de as zoo ver mogelijk door te voeren, en dat de

DE TRAPPENOPGANG VAN DE PUNTA BALBIANELLO.

cypressen zouden medewerken aan de verlenging van de as. Dit is de grootste waarde die men dit landschap geven kan: verruiming, het meer geeft dat wel maar vermoeit toch op den duur en een overwinnen van de hoogte door middel van zich herhalende bordessen geeft geen verruiming maar altijd de afsluiting aan eene zijde. Dit hier geeft de doorgetrokken as, niet zoover als Le Nôtre, schier tot het oneindige; een afsluiting was noodzakelijk waar de bergstijging te sterk werd. ¶ Details? Over een zeer grooten afstand heeft men, van dicht bij de Herculesfiguur tot beneden toe, aan twee zijden, trapsgewijs geplaatste, ondiepe, smalle, steenen bekkens van een kleine meter lengte elkaar op laten volgen, waar telkens het water door een

HET BORDES VAN DE PUNTA BALBIANELLO.

uitgehakte monding komt in het lagere bekken. Zoo heeft men een nooit stilstaanden waterweg gevormd, welke beweging geeft door de kleine sprongen die het water neemt over den tredenafgang en die toch de rust heeft door de zich herhalende waterpas liggende vlakken. De grasstrook die de beide niet hooge muren, waarop deze Cascade gaat, verbindt, is gelukkig aangebracht en geeft distinctie; hier en daar wordt zij verlevendigd door bloeiende rozen aan den voet van de door klimop begroeide muurtjes. ☼ Men loopt zelf op een van de terzijde gaande paden, direct grenzende aan de Cascade en in de schaduw en de kostelijke reuke van de zeer hooge en oude Cypressen die vol vruchtjes zitten. Er is geen onderbreking in den grooten afstand, men kan niet oversteken van de eene zijde naar de andere; bij het kolossale beeld is een samenkomen en een tusschenvoeging van steenen banken, en aan den voet, bij den muur, is de verbindende weg. ☼ Tusschen de Cypressen door ziet men den weelderigen uitgroei van boomen en Coniferen en den verderen aanleg van de Villa d'Este; men ziet den fieren bloei van de Agave zich verheffen bij de rotsen. En hier willen wij afscheid nemen van de Villa d'Este die kardinaal Gallio in 1568 liet vervaardigen. ☼ Wij willen besluiten met een groot en een laatste blik op het Lago di Como dat kalm kan zijn en weerspiegelen in zijn diepe wateren de rotsen en de gegroefde bergen, de paleizen en de kleinere behuizingen, de kerken, de tuinen; dat kan dragen de bootjes met het gebogen blanke zeil, la barca e il batello, als speelgoed zoo klein. Maar dat ook kan zijn als de zee in boosheid met golven die aan komen rollen, de witte koppen overal zich verzamelend om het ongewenschte breken te vinden tegen een kade, een bootenhuis en dan hoog op uit een te spatten in blinkenden, blanken dartelen uitsproei in den zonneschijn. ☼ In den zonneschijn dien wij in Holland zoo zeer missen! TINE COOL.

De groote Lijster.

Als in Maart de hagelbuien, die over de vlakke stuiven, ons doen vergeten, dat de krokussen en sneeuwkllokjes de lente al verkondigd hebben, dan is er één die dat niet vergeet: dat is de groote lijster.

Boven in een top van een populier zingt hij zijn hoogste lied en luid schalt het over de duinbosschen: de lente komt! ☼ In Februari al komen de groote lijsters weer in hun broedterrein terug. In de „Bierlap”, een duinbosch ten Noorden van Meijndel, leven veel groote lijsters en daar kunnen we ze vroeg in 't voorjaar al aantreffen op de open grasvlakten tusschen het bosch. Maar nauwelijks krijgen ze ons menschen in 't oog of terr! terr! klinkt het van alle kanten en de een voor de ander na nemen ze de wijk naar 't bosch. ☼ De groote lijster is oorspronkelijk geen bewoner van de Hollandsche duinen, pas een twintigtal jaren geleden is hij zich hier komen vestigen, doch nu is het al een algemeene vogel geworden. In zijn levensgewoonten wijkt hij nogal af van de andere lijsters die bij ons broeden. Een echte boschvogel is hij niet, zijn voedsel zoekt hij steeds in 't open veld. Naar het bosch gaat hij alleen om zijn nest te bouwen, want daarvoor heeft hij een boom noodig. ☼ Het nest wordt heelemaal niet verborgen, het ligt zoo open dat het van verre al opvalt. Dit kan echter geen kwaad, want gaaien en eksters laten het wel uit hun hoofd, om te dicht in de buurt van het lijsternest te komen; de ouden verdedigen het uitstekend. Zoo komt het dat de groote lijster zich bij ons inburgert en zich nog steeds uitbreidt. Hij heeft het in verhouding tot andere vogels zoo gemakkelijk.

Foto N. Tinbergen.

GROOTE LIJSTER, PAS UITGEVLOGEN.

Beethoven en de natuur.

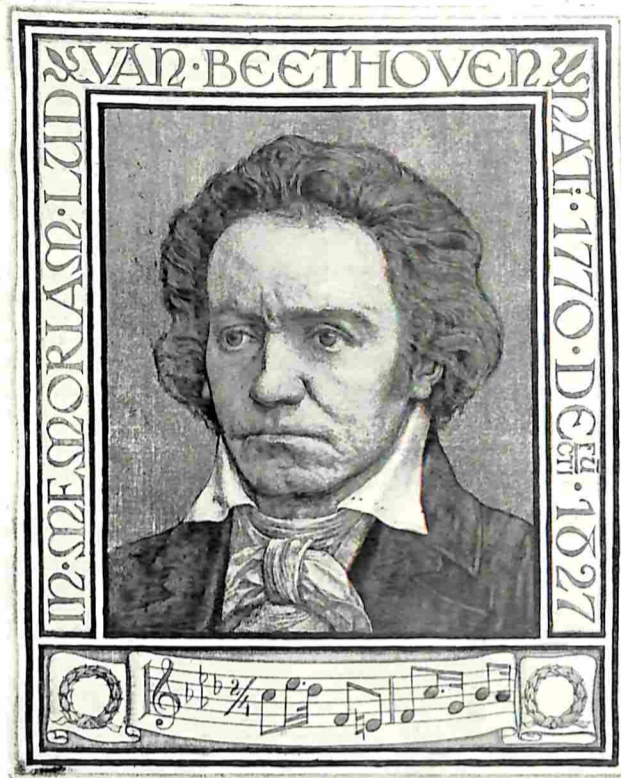
„Freude trinken alle Wesen
An den Brüsten der Natur;
Alle Guten, alle Bösen
Folgen ihrer Rosenspur“.¹⁾

VANDAAG juist een eeuw geleden, Maandag den 26sten Maart 1827 te kwart voor zes in den namiddag, stierf te Weenen een der grootste genieën, die de wereld ooit gekend heeft of ooit kennen zal: de groote componist Ludwig van Beethoven, ruim 56 jaar oud. ☼ Om dit belangrijke feit in de muziekgeschiedenis te herdenken, verschijnen er op het oogenblik in alle mogelijke couranten en bladen, in de allereerste plaats natuurlijk in de muziektijdschriften, min of meer uitgebreide artikelen over zijn leven en werken en eert men verder zijne nagedachtenis door op verschillende plaatsen concerten te geven, waar eenige zijner onsterfelijke composities uitgevoerd worden. ☼ Zooals algemeen bekend is, koesterde Beethoven eene hartstochtelijke liefde voor de natuur, die hem vaak inspireerde tot het scheppen zijner meesterwerken; wij achtten het daarom niet ongepast, in het weekblad „Buiten” enkele bijzonderheden hierover te vertellen, eenige regelen aan zijne nagedachtenis te wijden. ☼ De muziekliefhebbers en -kenners onder de lezers van „Buiten” — en dat zullen er hoogstwaarschijnlijk niet weinigen zijn — denken natuurlijk onmiddellijk aan de „Pastorale”, de 6de Symphonie opus 68 in F-dur, waarin dan ook werkelijk in de eerste plaats Beethoven's innige liefde voor de natuur demonstratief naar voren komt. Naar den titel „Pastorale” te oordeelen, zou men allicht veronderstellen, dat de groote componist in dit werk een nabootsing van verschillende natuurgeluiden heeft willen schilderen en deze meening wordt nog versterkt, wanneer we de opschriften der Satzen lezen. Deze luiden: I. Erwachen heiterer Empfindungen bei der Ankunft auf dem Lande. II. Scene am Bache. III. Lustiges Zusammensein der Landleute. IV. Gewitter-Sturm. V. Hirtengesang. Frohe und dankbare Gefühle nach dem Sturm. ☼ Met deze

opvatting moet men echter zeer voorzichtig zijn. We komen hier op het glibberige terrein der scheiding in absolute en programma-muziek, waarover in den loop der jaren al heel wat geschreven en gedisputeerd is. Daar de aard van dit tijdschrift er zich niet toe leent om hier over dit onderwerp een muzikwetenschappelijke verhandeling te houden, zullen we er ons slechts toe bepalen met te zeggen, dat een scherpe grenslijn tusschen beide soorten muziek onmogelijk te trekken is. Zeker is het echter, dat Beethoven hier over het algemeen geen nabootsen der natuur heeft bedoeld, maar veeleer het weergeven der indrukken, door hem in de vrije natuur opgedaan. ☼ Waarschijnlijk heeft hij reeds dadelijk aanleiding zou kunnen geven, daar hij boven de partituur schreef: „Mehr Ausdruck der Empfindung, als Malerei”. Deze woorden kwamen al voor op het programma bij de eerste uitvoering, die plaats vond onder leiding van den componist op Donderdag 22 December 1808 door de „Grosze Musikakademie” te Weenen. Ze werd aangekondigd als: „Eine Symphonie unter dem Titel: Erinnerung an das Landleben in F-dur (No. 5)”. Deze laatste aanduiding is merkwaardig bekend staat, terwijl de bekende C-moll opus 67 de vijfde

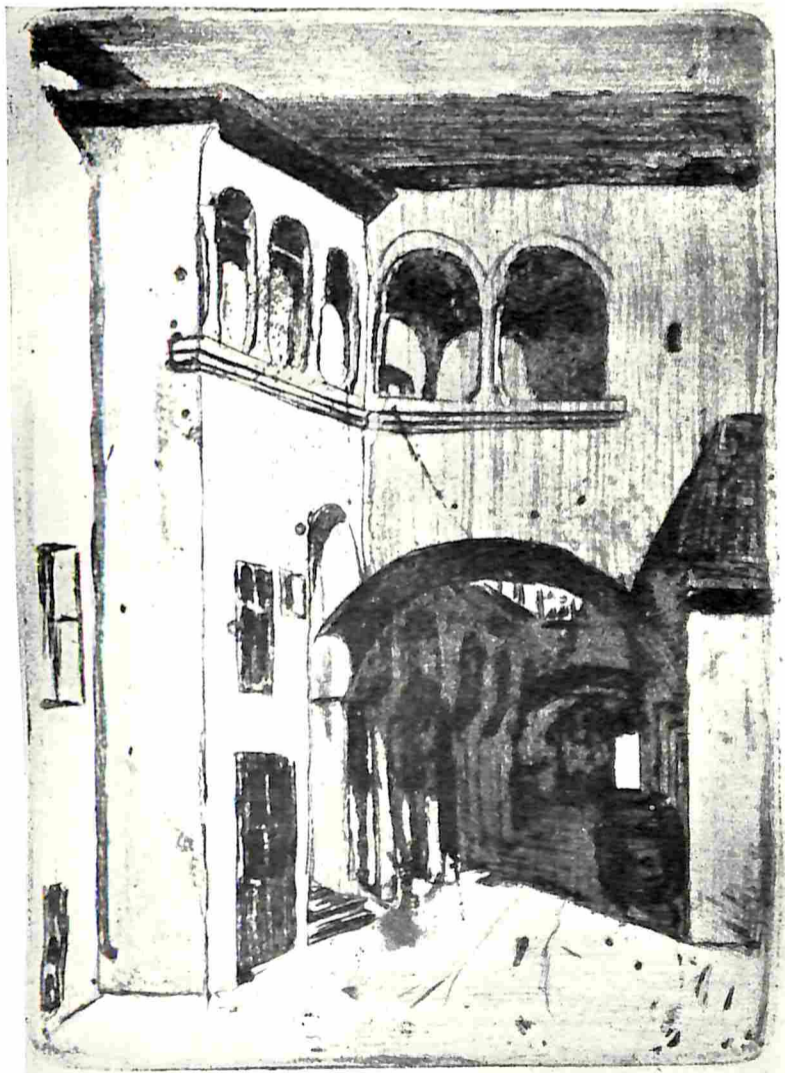
¹⁾ Uit Schiller's „Ode an die Freude”, door Beethoven gebruikt voor het slotkoor der 9de Symphonie.

is ¹⁾. ☞ Toen de meester deze twee grootsche werken componeerde of voltooide, hetgeen in den zomer van 1808 geschiedde, was zijn doofheid, die reeds vóór zijn dertigste jaar met een steeds toenemende hardhoorendheid begon, in een zeer ernstig stadium gekomen. Deze, vooral voor een musicus zoo vreeselijke kwaal, noopte hem zich al meer en meer van de samenleving af te scheiden, wat de oorzaak is, dat sommige zijner tijdgenooten ons zijn karakter dikwijls als ontzettend prikkelbaar, ruw en terugstootend afschilderen. Hoezeer hij er zelf onder leed en hoe wanhopig hij soms was, begrijpen we het best, wanneer we het zoogenaamde „Heiligenstädter Testament” lezen, waarin hij in den vorm van een brief aan zijn beide broeders Karl en Johann den 6den October 1802 zijn hart uitstortte. Toch was deze doofheid een groot deel juist de oorzaak, dat zijn gemoedsleven zich steeds meer en meer verdiepte, waardoor van zijne latere betoverend schoone werken zulk een hooge wijding uitgaat. Is het te verwonderen, dat de eenzame vaak zijn toevlucht nam tot de heerlijke vrije natuur, waarin hij urenlang kon ronddolen en waar hij zijne muzikale invallen in de merkwaardige schetsboeken neerschreef? Anton Schindler, die jaren lang met den meester omging en een uitstekende Beethoven-biographie in het licht heeft gegeven, zegt, dat zij dikwijls samen over berg en dal gezworven hebben en dat „Beethoven ihm dort oft ein Lehrer war, und in diesem Unterrichte von gröszerer Lust und Ausdauer unterstützt gewesen, als bei der musikalischen”. Iederen zomer bracht Beethoven eenigen tijd door in de prachtige boschrijke omgeving van Weenen: in de dorpen Heiligenstadt, Döbling of Hetzendorff ²⁾, of ook wel te Baden of Mödling. ☞ Twee korte aantekeningen, in de vrije natuur neergeschreven, zijn door Otto Jahn bewaard. De eerste luidt: „Allmächtiger — im Walde — ich bin selig — glücklich im — Wald jeder — Baum spricht — durch dich”, en de andere, die van einde September 1815 dateert: „O Gott welche — Herrlichkeit — in einer — solchen Waldgegend — in den Höhen — ist Ruhe — Ruhe ihm zu — dienen” ³⁾. ☞ Overigens vinden we in de bewaard gebleven dagboeken en schetsboeken herhaaldelijk notities en muzikale schetsen, op de natuur betrekking hebbende, zooals die, eveneens van 1815, in de omstreken van Mödling over een prachtige zonsopgang en ook een over de ondergaande zon met de woorden „Leb' wohl, schöne Abendsonne”. Verder nog eens: „Mein Reich ist in der Luft, wie der Wind ist, so wirbeln die Töne, so oft wirbelt's auch in der Seele”. ☞ In een brief aan Frau Streicher in Baden schreef hij: „Wanneer gij te midden van die oude ruïnen zijt, vergeet dan niet, dat Beethoven daar vaak heeft vertoefd, en als ge door die stille dennenbosschen wandelt, herinner u dan, dat ik daar dikwijls gedacht, of, zooals men zegt, gecomponeerd heb.” Gravin Theresia Brunswick, die hij vurig beminde, doch die hij nooit de zijne heeft mogen noemen, zeide: „Hij bleef gaarne alleen met de Natuur, om van haar zijne enige *confidante* te maken. Als zijn hoofd gloeide van verwarde gedachten, bracht de Natuur hem altijd troost.” ☞ Evenals van alle andere beroemdheden zijn er ook over Beethoven talrijke verhalen en anecdoten in omloop, waarvan niet altijd met zekerheid te zeggen valt of ze waarheid bevatten of dat ze naar het rijk der fantasie moeten worden verwezen. Zoo vinden we vermeld, dat hij in hevige woede ontstak toen de molenaar te Baden hem op een wandeling in een regenbui met een parapluie tegemoet kwam, die hij weigerde te gebruiken uit liefde voor de natuur. Ook wilde hij in diezelfde plaats de kamers, welke daar bij een kopersmid

LUDWIG VAN BEETHOVEN.
Naar de lithographie van A. J. Derkinderen.

landgoed werkzaam was, moest eens, toen hij nog een knaap was, met twee anderen een paar ongetemde ossen naar den steenen oven tegenover het huis brengen. Een van hen riep tegen Beethoven, die juist passeerde en als gewoonlijk schreeuwde en met de armen zwaaide: „a bissl Stada!” (een beetje bedaald!), maar de componist scheen er niets van te merken. De ossen werden schuw en moesten met moeite van een heuvel afgetrokken worden, welken zij verschrikt

HET HAFNER-HUIS TE MÖDLING, WAAR BEETHOVEN
DEN ZOMER VAN 1818 EN 1819 DOORBRACHT.

Naar de teekening van L. Grüner.

1) Deze Symphonie werd op hetzelfde concert uitgevoerd en toen als No. 6 vermeld. 2) Deze drie in dien tijd als zomervlucht zeer gezochte dorpen, zijn door het zich steeds uitbreidende Weenen langzamerhand geheel opgeslokt. 3) De brieven van Beethoven zijn vaak even spontaan neergeschreven als deze aantekeningen; opmerkelijk zijn de talrijke dwarsstreepjes, die hij dan steeds tusschen enkele woorden of zinsdeelen plaatste.

opgerend waren. Toen Beethoven even later weer voorbijkwam, zonder op de herhaalde waarschuwingen van de jongens te letten, gingen de ossen er eensklaps van door in de richting van het huis, waar ze gelukkig opgevangen werden. Nadat de knapen op hun vraag hoe „de gek, die de ossen bang maakte” heette, vernamen, dat het de broeder van den landheer was geweest, zeide een hunner: „n mooie broer!” ☼ Het verblijf te Gneixendorf duurde tot het einde van November; de onvoldoende verzorging, die Beethoven bij zijn broeder ten deel was gevallen en het verdriet, dat zijn slecht oppassende neef Karl ¹⁾ hem steeds berokkende, maakten echter, dat zijn toch niet al te beste gezondheidstoestand sterk achteruitging en den 2den December kwam hij zwaar ziek te Weenen aan. Daarbij kwam nog, dat zijn broeder weigerde op de terugreis een gesloten rijtuig te zijner beschikking te stellen, zoodat hij den langen rit in de koude, gure Decembermaand in een open wagen zonder verden moest maken! Een hevige longontsteking was hiervan het gevolg; een verergerde leverziekte en waterzucht sleepten den grooten kunstenaar weldra ten grave. ☼ Wij willen dit artikel besluiten met een citaat uit de rede, vervaardigd door den dichter Grillparzer en bij de begrafenis, welke in den avond van den 29sten Maart plaats had, uitgesproken door den tooneelspeeler Anschütz; eene begrafenis, die naar schatting door 20.000 menschen werd bijgewoond: „Ein Künstler war er, und wer steht auf neben ihm? Wie der Behemoth ²⁾ die Meere durchstürt, so durchflog er die Grenzen seiner Kunst. Vom Girren der Taube bis zum Rollen des Donners, von der spitzfindigsten Verwebung eigensinniger Kunstmittel bis zu dem furchtbaren Punkt, wo das Gebildete übergeht in die regellose Willkür streitender Naturgewalten, alles hatte er durchmessen, alles erfasst. Der nach ihm kommt, wird nicht fortsetzen, er wird anfangen müssen, denn sein Vorgänger hörte nur auf, wo die Kunst aufhört”. ☼ „Ein Künstler war er, aber auch Mensch, Mensch in jedem, im höchsten Sinn. Weil er von der Welt sich abschloss, nannten sie ihn feindselig, und weil er der Empfindung aus dem Wege ging, gefühllos. Ach, wer sich hart weisz, der flieht nicht! Die feinsten Spitzen sind es, die am leichtesten sich abstumpfen und biegen oder brechen! Das Übermasz der Empfindung weicht der Empfindung aus! Er floh die Welt, weil er in dem ganzen Bereich seines liebenden Gemüts keine Waffe fand, sich ihr zu widersetzen. Er entzog sich den Menschen, nachdem er ihnen alles gegeben und nichts dafür empfangen hatte. Er blieb einsam, weil er kein zweites Ich fand. Aber bis an sein Grab bewahrte er sein menschliches Herz allen Menschen, ein väterliches den Seinen, Gut und Blut der ganzen Welt. So war er, so starb er, so wird er leben für alle Zeiten!”

A. W. FRANCKEN.

1) De zoon van zijn broeder Karl, waarover na diens overlijden Beethoven als voogd aangesteld was en voor wien hij steeds trouw zorgde. 2) „Behemoth” wordt verstaan een mast-rachtig viervoetig dier, waarvan in den Bijbel sprake is in het boek Job (hoofdstuk 40: 10—19).

COEVORDEN.

ZONDER twijfel kan Coevorden zich erop beroemen de oudste stad te zijn van Drenthe en een der oudste van ons heele land. Maar als bij zoovele steden die het twijfelachtige voorrecht hadden een twistappel te zijn in den strijd van vorsten en volken, is die ouderdom het tegenwoordige stadje niet meer aan te zien. In de talloze belegeringen en veroveringen die het in den loop der eeuwen heeft doorstaan, is het ettelijke malen verbrand en geplunderd, met dit gevolg dat er van de oude gebouwen en toestanden niets is overgebleven dan een brok van het kasteel en één gevel in de Friesche straat. Bovendien is het al tijd meer garnizoen dan woonstad geweest, en dus arm aan monumentale gebouwen. Het geheel is tegenwoordig daardoor wat banaal en armelijk. Een wat fleuriger indruk maakt het nieuwe gedeelte voorbij de oude kasteelgracht met een groote H.B.S. en een frisch en forsich Huishoudschool-gebouw. ☼ Van den geweldigen burcht die eens het kasteel was, is alleen het middengedeelte over, van buiten nu oogenschijnlijk niet

anders dan een langgerekt woonhuis, rechts aansluitende bij den achterzijde daarop staanden Stadhuisvleugel. Maar de achterzijde met zijn hooge smalle ramen en het inwendige vertoonen nog sporen van vroegere grootheid. In een gang is nog de aanzet te zien van de enorme schouw die eens de ridderzaal sierde, welke zich over de volle lengte van den middenbouw uitstrekte. Op de tweede verdieping ligt nog een geheel steenen vloer, en ontzaglijk dik en zwaar zijn de eiken balken die de zolders dragen en de binten van de steile kap. Aan de linker-achterzijde ziet men nog de moet van den aanzet van den zwaren hoektoeren, in 1832 afgebroken; een klein stukje rest er nog aan het eind van den tuin van de gevel die eens het geheel

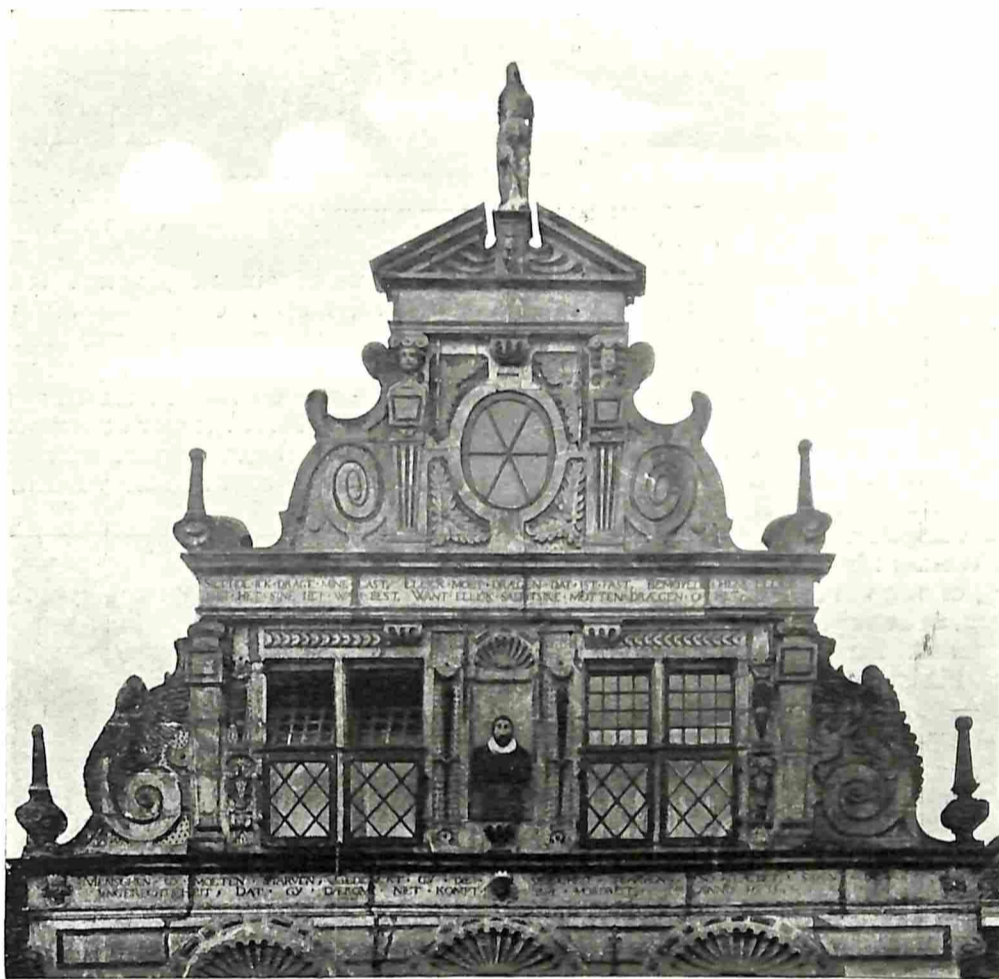

Foto C. Steenbergh.

COEVORDEN. TOP VAN EEN GEVEL AAN DE FRIESCHE STRAAT.

omringde en die in 1846 gedempt werd, doch dat is ook alles. ☼ Het tweede monument dat dadelijk de aandacht trekt, is de oude gevel uit het jaar 1631. Het ondergedeelte is in 1901 hopeloos bedorven door het uitbreken van de oude ramen met glas in lood en de hooge stoep die toegang gaf tot het voorhuis. Het bovengedeelte, boven de schelpvormige bekroning der drie ramen, hierboven afgebeeld, is nog intact, en draagt de versregels:

Siet hoe ick drage mine last
Ellick moet draegen dat is fast
Bemoyede hem ellick met het sine het war best
Want ellick salltsine motten draegen op het lest.

Menschen gij moeten starven
Gedenckt gij die zalicheit te arven
So laetet staen die ungerechheit
Dat gij daerom niet komt int vordreit

Ach Godt las dich bevole sein
Dit Haus und de da wonen in
Auf das dein almachtige hand
Dat selle beware vor roefun brand.

Het beeld van Willem I in de middelste nis is omstreeks 1874 daar geplaatst, het overige beeldwerk aan den rijkbewerkten topgevel is echter origineel. — Inwendig is de oorspronkelijke indeeling vrijwel bewaard, evenals de vloeren van roode tegels, ook op de beide verdiepingen, de zware eiken balken en deuren. In de opkamer achter den winkel bevindt zich een wandschildering, voorstellende de stadsgracht met de Friesche poort. ☞ De Herv. kerk is het derde gebouw dat de aandacht verdient. — Vanouds waren er in Coevorden twee kerken, waarvan de oudste omstreeks 1231 toen de stad door Bisschop Willebrand werd ingenomen, verbrand is. De Nieuwe kerk werd daarop Kerspelkerk, doch in het begin der 17e eeuw werd ook deze zoo bouwvallig dat zij voor den dienst ongeschikt was. In 1641 werd toen de tegenwoordige kerk gebouwd; door het geheele land werd destijds voor den bouw gecollecteerd, in 1678 na de herovering der stad was de toestand van het gebouw weder „desolaet” en werd door de Staten van Stad en Lande 100 gulden voor

herstel toegestaan. ☞ Het gebouw heeft den vorm van een kruis met gelijke armen; ter halver lengte van de armen zijn deze door een schuinen muur verbonden en de oorspronkelijke hoekpunten der viering door ronde pilaren vervangen, hetgeen de inwendige ruimte vergroot en verlevendigt en met de stemmige eikenhouten banken en preekstoel een goed voorbeeld geeft van een oorspronkelijk voor den Protestantische eeredienst gebouwde kerk. Een slank torentje op het kruis verlevendigt het uitwendig overigens wel zeer sobere en wat koud-nuchtere aanzien van het gebouw. — ☞ Uiterlijk kan men het Coevorden niet aanzien, dat het zoo groote beteekenis heeft gehad in de geschiedenis van Drenthe en Groningen. En toch was het door zijn ligging en zijn kasteel de sleutel van heel het noorden. Het beheerschte van ouds een der weinige toegangswegen uit het oosten naar Drenthe en Friesland. Ten westen en ten oosten lagen uitgestrekte veenmoerassen, wild en onbegaanbaar, maar hier was vanouds een „voorde” een doorwaadbare plaats door de oude Vecht, en hierlangs liep de handelsweg van Bentheim naar Stavoren en Groningen. Zoo lag reeds in de 8e eeuw hier een dorp dat in de 12e eeuw een voor de begrippen van dien tijd bloeiende stad geworden was. De oudste oorkonde waarin van stadsrechten van Coevorden gesproken wordt is van 1408; doch die rechten zelf waren veel ouder. ☞ Het kasteel, met een zwaren muur en grachten omringd, bestond wellicht reeds ten tijde van Karel den Groote. Coevorden, hoewel nog in Drenthe liggende, heeft altijd een uitzonderingspositie bekleed; wel stond het onder de iurisdictie van den Bisschop van Utrecht, maar de Heeren van Coevorden achtten zich onafhankelijk van de Regeering der Landschap, tot 1791 gold er het Overijsselsche Landrecht. De verhouding is niet geheel duidelijk, slechts is zeker dat toen in 1024 Drenthe aan den Utrechtschen Bisschop kwam, hij een stadhouder of kastelein op het slot te Coevorden benoemde. Doch van deze heeren hebben de Bisschoppen weinig genoeg beleefd. Zij gedroegen zich toch weldra als onafhankelijke heerschers, namen willekeurig tol van de handelaars en reizigers en stonden meermalen, al

Foto C. Steenbergh.
COEVORDEN. DE NED. HERVORMDE KERK.

of niet door allerlei bondgenooten geholpen, tegen den Bisschop van Utrecht op. Het meest bekend is de strijd tusschen Rudolf van Coevorden en Bisschop Otto. Rudolf had in 1227 het beleg geslagen voor Groningen en om hem voor zijn oproerigheid eens en voorgoed te straffen, trok Otto met een talrijk leger, waarbij vele edelen en ridders onder wie de destijds beroemde kruisvaarder Bernard van Horstmar, naar Drenthe, terwijl zijn krijgsbenodigdheden per schip langs de Vecht werden aangevoerd. Doch de zwaargeharnaste ridders en edelen geraakten bij den eersten aanval in het moeras bij Ane, en als eens Farao in de Roode Zee werden zij verzwoegen door de zwarte modder van het laagveen, terwijl de lichtgeschoede Drenthen van alle zijde de Bisschoppelijke strijders aanvielen en zonder genade afmaakten. Slechts met moeite werd het lijk van den Bisschop weergevonden en in den Dom te Utrecht begraven. ☞ Zoo ging het eigenlijk de heele Middeleeuwen door; nu eens door de eene dan door de andere partij werden kasteel en stad veroverd en heroverd, en niet anders was het in den tachtigjarigen oorlog. — In 1580 werd Coevorden door het verraad van Rennenberg weer Spaansch, door Hohenlohe voor de Staatschen gewonnen en opnieuw door Rennenberg heroverd, tot in 1592 Maurits en Willem Lodewijk het voorgoed aan de Spanjaarden ontnamen. ☞ Omdat Coevorden een gewichtig punt bleef in het verdedigingsstelsel der Republiek, werd in den loop der 17e eeuw de vesting geheel aangelegd in den vorm van een zevenpuntige ster, zooals op de afbeelding van den beker van Van der Thijnen op bladz. 154 duidelijk te zien is, en van bastions en buitenwerken voorzien. Ook van dezen aanleg is tegenwoordig niets meer te zien, in de 19e eeuw is alles gesloopt. Maar in de 17e eeuw heeft de vernieuwde vestingaanleg wel degelijk beteekenis gehad. Want in 1672 was Coevorden opnieuw de inzet van den strijd, nu met Bernard van Galen, den Bisschop van Munster, wiens naam als geweldenaar nog altijd in deze streken onder het volk leeft. Op 11 Juli van dat ongeluksjaar viel de vesting in zijn handen, waardoor heel Friesland, Drenthe en Groningen voor de Munstersche troepen openlag. ☞ Nog datzelfde jaar echter werd de stad bevrijd door de onverschrokkenheid en

Foto C. Steenbergh.
COEVORDEN. OVERBLIJFSEL DER OUDE VESTINGGRACHT.

het overleg van Mijndert van der Thijnen, schoolmeester en koster te Coevorden, die, naar Groningen uitgeweken, aan den bevelhebber Rabenhaupt een plan tot verovering van Coevorden voorlegde dat in den nacht van 29 op 30 Dec. werd uitgevoerd, en zoo goed slaagde dat de bezetting binnen een paar uren was verjaagd of gevangen genomen. ☞ Als belooning voor zijn beleid en dapperheid werd van der Thijnen benoemd tot opzichter van 's Lands magazijnen met een pensioen van tweehonderd gulden. Staten van Stad en Lande vereerden hem een gouden medaille en de Raad van State schonk hem een verguld zilveren beker, die thans dienst doet als Avondmaalsbeker der Ned. Herv. Gemeente. Aan de eene zijde draagt hij het Generaliteits Wapen met het onderschrift „Concordia res parvae crescunt”, aan de andere zijde een voorstelling van de bestorming van Coevorden. Met het monument, voor een paar jaren bij de herdenking van Coevordens ontzet opgericht, houdt deze beker de herinnering levendig aan het laatste wapenfeit, waarbij het ging om het bezit van Coevorden. ☞ Van al de krijgshafteigheid van vroeger eeuwen, de schansen en bastions, is nu niets meer over. Die rol is uitgespeeld, de toekomst voor het nu stille landstadje ligt in de steeds toenemende ontginning in de omgeving en de daarmee verband houdende industrie en handel, die hier tenminste de benaming „het arme Drenthe” logenstraft.

P. W. J. VAN DEN BERG.

DE ZOMER-GAST.

BEETHOVEN-NOVELLE.

MEVROUW Grillparzer liet haar naaiwerk rusten en keek door het venster naar buiten. De zomersche hemel straalde zoo schitterend blauw; oneindig ver, als eene onbegrensde, donker blauw gekleurde zee, spande hij zich over de aarde. De kleine witte wolken geleken lichte vogels, die langzaam trokken naar een doel, dat men niet zag. ☞ In de verte lag het bosch. Buitengewoon heerlijk zou 't zeker zijn, om, terwijl de zon zoo zingend heet over de velden brandde, zoodat het gras verdorde en geel werd, nu naar het bosch te gaan en van de koelte te genieten onder de breed gekruinde boomen. ☞ Neen, zij kon niet langer in de kamer blijven. De zomer was ten slotte toch maar zoo kort. Men moest dien tijd zoo goed mogelijk gebruiken. Hoe spoedig zouden die paar maandjes hier in deze zomerwoning te Heiligendorf voorbij zijn! Dan stond die eindelooze

winter weer voor de deur, de winter, welken men in de stad moest doormaken, in huizen met zulke kleine vertrekken, dat, als men zich daarin eens vertreden wilde, men zich als een in eene kooi gevangen vogel gevoelde. ☞ Mevrouw Grillparzer borg den zijden lap weg, waarvan zij een halsdoek voor haar echtgenoot, den advocaat Grillparzer, wilde maken; die rechtsgeleerde heer had eene groote hoeveelheid daarvan, netjes en soort bij soort in zijne linnenkast geborgen. Zij zette haar „schuit”-hoedje op, dat van binnen met klapprozen-roode zijde gevoerd was welke kleur een vriendelijken rooden weerschijn op haar gezicht wierp, zoodat zij, als zij in den spiegel keek, zelf vergeten kon, dat zij 'eene ziekelijke, zwaartillende vrouw was, op wie het leven en zijne zorgen veel zwaarder drukten dan op

hare mede-vrouwen. Zij nam ook haar „pompadour” en parasol mede. Daarop ging zij haar jongens halen. ☞ Die heertjes waren nu niet zoo heel erg verrukt over de aangekondigde wandeling in 't bosch. Zij wisten wel waarom niet. Sinds de huis-eigenares hun verteld had, dat er nog een gast in deze zomer-woning zou komen, slenterden zij aldoor om het huis, om toch vooral bij de aankomst aanwezig te zijn van dien gast, wiens naam zij maar niet te weten konden komen. Hoe meer zij aandrongen dien naam te hooren, hoe geheimzinniger de huis-waardin deed. Daardoor werd de verwachting der jongens steeds hooger gespannen. ☞ 't Liefste hadden zij hun bed 's nachts voor de huisdeur gezet om toch

de aankomst van den gast niet mis te loopen. Zij gingen dus eigenlijk als met looden schoenen achter hunne moeder aan; zij verrekten bijna hunne halzen door het voortdurend omkijken. Maar hoe zij ook speurden, er was in de buurt van hun huis niets te ontdekken, dat op eene beladen reis-calèche geleek. Dat gaf eenige rust aan hunne kinderlijke nieuwsgierigheid; en toen zij in het bosch aangeland waren, vergaten zij spoedig hunne ergernis. Daar was ook zooveel te genieten; zooveel blij, veelkleurig, fladderend, kruipend leven; zooveel moois als paddestoeltjes met hunne allervermakelijkste kopjes; bezige kevertjes op hunne korte beentjes, zich bewegend tegen de stammen der boomen; het klappen van een specht, het geruisch van een springend eekhoorntje in de bladerkronen der boomen. ☞ Maar toen zij teruggingen, zetten de jongens 't op een loopen, zoodat zij buiten adem raakten; uit de verte al zagen zij eene reiskoets voor de huisdeur staan. Toen de kinderen de woning bereikten, werd juist het laatste stuk der bagage in huis gebracht. Daarna klauterde de kleine, magere koetsier op den bok en reed in draf weg. ☞ Van den nieuwen huurder was zelfs het kleinste puntje van zijne jas niet meer te zien. Men hoorde alleen hoe hij in zijne kamer alles op orde bracht, waarbij dikwijls een stoel, een dik boek of een ander zwaar voorwerp op den grond viel. — Het was alsof er tooverij bij in 't spel was! die buurheer was en bleef voor iedereen onzichtbaar. Hoe listig men 't ook aanlegde, men kreeg hem niet onder de oogen. Frans beweerde tegen zijne broertjes: het kan niet anders of de vreemdeling bezat een tarn-helm, welke iemand onzichtbaar maken kan. Wie dien helm bezit en hem op 't hoofd zet, kan zijn lichaam als oplossen voor de hem omringenden, zoodat op de plek, waar hij zich bevindt, voor ieder ander slechts

Foto R. H. Herwig.

COEVORDEN. VERGULD ZILVEREN BEKER, GESCHONKEN AAN MIJNDERT VAN DER THIJNEN, WEGENS ZIJN HULP BIJ DE VEROVERING DER STAD IN 1672.

lucht te zien is, welke men niet grijpen kan. ☞ Drie dagen in hetzelfde huis te zijn met een persoon, die in hooge mate hunne nieuwsgierigheid prikkelde, en 't in al dien tijd nog niet klaar gespeeld te hebben om tegen hem een „goeden morgen” te zeggen, ja, zie, dat voldeden de Grillparzertjes als een gebrek. Dat was in strijd met hunne ridder-eer; dat gaf een treurig beeld van hun speurzinn, knapheid, ontdekkingsvermogen. Zij zouden zich 't liefste hebben willen wijsmaken, dat de nieuwe gast er in 't geheel nog niet was. Maar die bewering konden zij moeilijk volhouden, omdat men hem, dien men niet zag, zooveel te meer hoorde. Men hoorde hem kastdeuren openrukken en weer dichtslaan; men hoorde hoe hij zich waschte, waarbij onophoudelijk het zinken waschstel kletterde. Altijd door werd er schoon water in de kommen

gegoten; het leek alsof de buurman de geheele Giess-beek liet uitscheppen om met dat water zijne borst en zijn rug af te koelen en te begieten. ¶ Aan den avond van den vierden dag echter (de familie Grillparzer zat aan het avondeten, waarbij de jongens zich de „knoedels” zeer goed lieten smaken, waarover de huisvrouw inwendig schik had), op dien avond klonk, uit de tegenoverliggende kamer, piano-spel. Iemand sloeg de toetsen aan met buitengewone kracht enforschheid. Het scheen of eene ziel tegen den storm in zong; alsof de donder rolde; alsof een wolkenrand, dreigend en donker als erts, klaterend uit elkander barstte. Daartusschen gloorde een lichtschijn, en dat licht leidde naar hooger, steeds hooger, hooger nog dan het oog reikt.

¶ Mevrouw Grillparzer had haar lepel neergelegd en was opgestaan. Zij luisterde, de smalle, ziekelijke handen over de borst gevouwen, het hoofd in de richting vanwaar die klank-stroom tot haar kwam. Zoo stond zij langen tijd, met bleek gezicht, maar met vuur in haar blauwe oogen. Toen een der kinderen toeke opspringen en ophaar toekomen, weerde zij hem met een toornigen blik af. „Stil, stil toch”, riep zij; „beweegt je niet! Luistert aandachtig! Wij wonen onder hetzelfde dak met Ludwig van Beethoven!” ¶ Van dit oogenblik af hoorde men dikmaals muziek uit die vertrekken komen; muziek, welke soms dreunde als een orgel in eene groote kerk, of zoo als de zee dondert als zij bij storm de kust beukt. Dan scheen eene betoovering over Mevrouw Grillparzer te komen; die muziek trok haar tot zich uit de verst verwijderde hoeken van het huis; zij trok haar van den stoel, naar de deur der kamer, naar het voorhuis. Daar, voor de deur van van Beethoven's vertrekken, bleef zij staan, het hoofd tegen den muur geleund, en luisterde zij met geheel haar ziel. ¶ Zoo werd zij eens aangetroffen door Beethoven's bediende, een man, die ook kleermaker van zijn beroep was, en dien men altijd, evenals eene poes, op de warmste en zonnigste plekjes, dan hier, dan daar kon vinden, meestal bezig met het verstellen en oplappen van jassen en broeken van zijn meester. ¶ Waarschuwend en vermanend schudde hij zijn hoofd, met het kleine gezicht, dat de jongens aan eene hongerige, snuffelende veldmuis deed denken, met het steile haar, dat als borstels boven het lage voor-

hoofd stond. „Neem een raad van mij aan, Madame”, zeide hij, „en laat u hier niet betrappen. De Heer van Beethoven kan 't om den dood niet velen als hij bemerkt, dat men hem beluistert. Of hij wordt grof (ook zelfs tegen vereeringswaardige vrouwen), of hij speelt niet meer, dan blijft de piano onaangeroerd en stom als een visch”. ¶ De jonge Grillparzer-tjes konden zich maar niet begrijpen waarom hun moeder zulk een bijzonderen eerbied voor dien buurman had. Nu hij uit zijne dak-kamer afdaalde en men hem over de velden en door de bosschen kon zien rennen en draven, nu was er geen buitengewoons meer aan hem. Zijn bespottelijk uiterlijk verwekte eerder hun lachlust! Hoe draafde hij soms door de akkers en velden! Hoe zwaaide hij met zijne armen; hoe kon hij zijn

hoofd in den nek werpen en dan naar boven blijven staren! En hoe dwaas puilden zijne jas-zakken uit door de dikke timmermans-potlooden en schrijfboeken, welke daarin gestopt waren. ¶ Menigmaal hadden zij gezien hoe hij op den openbaren weg potlood en papier te voorschijn haalde en dan noten begon te krabbelen, welke door elkaar tuimelden als de kegels bij een kegelspel. En dan rende hij weer dwars door 't veld, draaide met zijne armen als de wieken van een windmolen, lachte, gestikuleerde, bromde, vloekte, of zong honderduit. ¶ Doch tegen hunne moeder durfden de knapen niet met minachting spreken over de zonderlinge, kleine verschijning, op welks hals het groote hoofd stond, met den breeden

neus en van eene gele gelaatskleur, met bruinachtige vlekken en pokdalig. Zij had 't ze reeds dadelijk gezegd: „ach, domme jongens, gij weet niet wat ge bazelt. Heilig, driemaal heilig is dat hoofd, dat zich ter ruste legt onder hetzelfde dak, als waaronder wij droomen in deze zomersche nachten”. ¶ De huisknecht, die op den drempel voor de huisdeur zat, genietend van de heete middag-zon, welke door zijne steil opstaande bruine haren steen, waardoor zij als koper schitterden, keek plotseling verwonderd op van de broek, welke hij verstelde, naar Mevrouw Grillparzer, die naar hem toekwam. „O, „Hemel! wat ziet die er uit!” Bleek, ontdaan, als verpletterd, moedeloos, beschaamd, verslagen! En toen vernam hij wat gebeurde was. ¶ Terwijl de Heer van Beethoven speelde, had zij in het voorhuis gestaan; zij had daar gestaan geheel onder den invloed der muziek, opgenomen in eene andere sfeer, nauwelijks zich van deze aarde voelend. Het spel brak plotseling af. De deur werd opgeworpen en van Beethoven stond voor haar; hij keek haar zóó boos aan, dat zij van angst niet geweten had, waarheen zij vluchten zou. Daarop was hij teruggelopen, had zijn hoed van den kapstok gerukt (en was brommend en zeer woedend langs haar heen naar den tuin gevlogen. ¶ „Zoo, zoo”, zei Johann, „nu is 't gedaan. Nu moet ik 't zeker weer goedpraten, niet waar? Maar kapot is kapot. Waarom heeft Madame niet op mijne waarschuwing gellet? Gescheurde broeken kan men verstellen, verscheurde muziek echter niet”. ¶ Me-

Foto R. H. Herwig.

COEVORDEN. ZILVEREN AVONDMAALSBEKER, GESCHONKEN AAN DEN HOEDENMAKER NICOLAAS BUITER, ALIAS GULDENHOEDT, WEGENS ZIJN DIENSTEN BIJ DE VEROVERING DER STAD IN 1672.

wrouw Grillparzer stond daar zoo kleintjes, zoo terneergeslagen, zoodat hij haar beloofde om bij zijn meester een goed woord voor haar te doen. Te vergeefs. Zelfs toen Mevrouw Grillparzer den Heer van Beethoven liet weten, dat zij hem verder geen reden tot aanstoot zou geven, dat zij nooit meer naar zijne fantasieën zou luisteren, dat men de deur naar de gang zou afsluiten, dat men niet meer de gemeenschappelijke, maar alleen de achtertrap naar den tuin zou gebruiken. — Ludwig van Beethoven roerde het klavier niet eerder aan, dan toen de familie Grillparzer het huis had verlaten en naar de stad was teruggekeerd.

Uit het Duitsch van GRETE MASSÉ.

HEERSCHERS VAN FERRARA.

8) *Uit het Poolsch van*
KAZIMIERZ CHLEDOWSKI.

LEONELLO.

I

Op den derden dag na het overlijden van Niccolo vergaderde de adel van Ferrara in de zaal der twee schoorsteen van het Castello, om Leonello tot Vorst van Ferrara, Modena, Reggio en van alle verdere aan den Staat toebehoorende landen en burchten uit te roepen. Daarna trokken alle aanwezigen met Leonello aan het hoofd te paard door de straten der stad, alwaar de volksmenigte riep: „Viva lo illustrissimo Messer Leonello Signore nostro.” Twee portretten, een van Giovanni Oriolo in het Britsch Museum en het andere van Pisanello in de verzameling van Morelli te Bergamo, en eenige medailles, toonen ons de beeltenis van Leonello. Deze eigenaardige kop met het wijkende voorhoofd, het krullend haar, de wellicht wat te kleine maar scherpe oogen, de dunne lange neus en zinnelijke lippen is sympathiek of doet sympathiek aan. Het Londensche portret, dat Leonello als jongeman weergeeft, doet ons eene bijzonder sterke sympathie krijgen voor deze persoonlijkheid, die door zijn tijdgenooten zoozeer werd geroemd. Op de keerzijde der beide medailles van Pisanello is een mast te zien, met een bolstaand zeil, dat blijkbaar moet uitdrukken: „De bestendigheid, die elken storm trotseert” en waarmede men wel bedoeld zal hebben, zijn standvastig en onbuigzaam karakter symbolisch aan te geven. Niccolo had gezorgd voor een uitmuntende opvoeding van dezen beminden zoon, wien hij tot diens huwelijk met Margherita Gonzaga, Guarino als leermeester gaf. De leertijd duurde 5 jaren en de paedagoog las in dien tijd met zijn leerling Virgilius en Cicero, Valerius Maximus, Justinus, Ovidius en Terentius; bovendien onderwees hij hem in alle mogelijke lichaams-oefeningen. Leonello leerde paardrijden, zwemmen, hardloopen, springen, schermen en dansen. Ten einde den troonopvolger echter ook met de krijgskunst bekend te maken, zond zijn vader hem in 't jaar 1422 naar Perugia, naar de legerplaats van den destijds beroemden condottiere Braccio dei conti di Montone. Leonello bleef daar twee jaar, tot het overlijden van dien aanvoerder. Men beweert, dat Leonello in dien tijd met de schoone dochter van Braccio een liefdesbetrekking zou hebben gehad, zijne biografen, beducht voor den roep van deugdzaamheid van hun jongen held, willen dit echter niet aannemen. Leonello vergat in den vreemde zijn leeraar intusschen niet, integendeel, hij schreef hem brieven uit Perugia en later ook uit andere plaatsen, waarin hij van zijne oprechte gehechtheid aan den braven paedagoog blijk gaf. Zoo schreef hij eens aan Guarino, dat hij belangrijk had bijgedragen tot eene overwinning, welke Braccio behaald had. Een andermaal zond hij hem reeën en fasanten of een nieuw verworven boek. Ook vroeg hij hem wel om de verklaring van onbegrepen passages uit een boek van den een of anderen klassieken schrijver. Leonello vertelde hem verder van zijn leven buiten en hoe hij zijn tijd doorbracht met jagen, lezen en zingen of het bespelen van de altviool.

Zijne oprechte sympathie voor Guarino werd door dezen met evenveel oprechte gehechtheid beantwoord. Guarino wilde, dat men hem in het vervolg Guarino Leonelli zou noemen en op een zijner boeken plaatste hij met trots het opschrift: „Hoc libello me Guarinum Veronesem donavit Leonellus Estensis”. Aan Guarino en aan andere geleerden als Pier Candido Decembrio schreef Leonello in het Latijn, aan gewone kennissen daarentegen in 't Italiaansch, en als echt kind van zijn tijd maakte hij natuurlijk ook gedichten. Hij schreef deze in 't Latijn en 't Italiaansch, en heeft zelfs een heelen bundel nagelaten, waarvan slechts een tweetal liefdesonnetten behouden gebleven zijn. In een dier sonnetten klaagt de dichter, dat Amor hem van 't gezicht beroofde, hem blind maakte en op wreede wijze op den weg alleen liet staan, hem spottend toeroepend: „ga toch in Uw hoogmoed verder, gij die zoo op Uw eigen kracht vertrouwt”. Rondtastend liep de dichter voort, in de

hoop een barmhartigen reiziger te ontmoeten, die hem verder op weg zou helpen. Hij hoopte echter tevergeefs, terwijl Amor, die hem tersluiks had gade geslagen, van 't lachen schaterde, en de dichter vol schaamte hem wel moest verzoeken wederom zijn gids te willen zijn. In een ander sonnet verhaalt Leonello van een rots op den Helikon, waaruit een wonderdoende bron opwelt; wie daarin handen en voorhoofd bevochtigt, wordt gevrijwaard voor het liefdesvuur. Onze dichter ging daarheen, maar Amor, gewapend met gespannen boog, bevond zich reeds ter plaatse en lachte hem uit. Toen Leonello over de bron heenboog, schoot de kleine wreedaard een pijl af, die het water vergiftigde, zoodat de bron in plaats van zijn wonde te heelen, haar nog heviger maakte. Duidelijk is in deze sonnetten de invloed te bemerken van Petrarca, die toen onbepikt over de Italiaansche lyriek heerschte. Na zijn terugkeer uit Perugia was Leonello getuige van de bekende gruwelijke familie-tragedie, waarbij Parisina en Ugo omgebracht werden, van wie de laatste hem zeer lief was. Het is waarschijnlijk, dat deze gebeurtenis de neiging tot droefgeestigheid veroorzaakte, welke in later tijd een typisch kenmerk van zijn karakter werd. Desniettemin was Leonello zeer aan zijn vader ge-

hecht, die de toegebrachte wonde trachtte te heelen, hem overal op reis mede nam en verder op allerlei wijze zijn groote liefde liet blijken. Nog bij het leven van zijn vader huwde Leonello in 1435 met de hem geestverwante Margherita Gonzaga van Mantua, de zeer beschaafde leerlinge van den humanist Vittorino da Feltre, en evenals hij, dweepend met de Grieken en Romeinen. Deze verbintenis verheugde Guarino dermate, dat hij als huwelijksgeschenk voor Leonello twee levensbeschrijvingen van Plutarchus vertaalde en in een brief aan den jongen markgraaf zijne bijzondere vreugde uitsprak over het feit, dat hij in den echt trad met eene zoo ontwikkelde vorstin. Reeds in de door Niccolo III en Gonzaga opgemaakte verlovingsacte werd bepaald, dat Leonello troonopvolger in Ferrara zou worden, waarvan Niccolo bericht gaf aan den senaat van Venetië. De oude vriendschappelijke banden tusschen de d'Este's en de Gonzaga's werden nog hechter door dit huwelijk. Twee jaar later trouwde ook Carlo Gonzaga, broeder van Margherita, met een zuster van Leonello.

(Wordt vervolgd).

LEONELLO D'ESTE.

Naar de schilderij van Pisanello in de verzameling van Morelli te Bergamo.